

SZÉPHALOM-KÖNYVTÁR

5. sz.

AZ ARCKÉP ÉS A JOG

IRTA

KOLOSVÁRY BÁLINT

(ELŐADÁS A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF TUD. EGYETEM
1927 MÁJUS 29-IKI ÉVZÁRÓ KÖZGYÜLÉSÉN.)

SZEGED, 1927.

SZEGED VÁROSI NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Széphalom-Könyvtár

Szeged, 1927, a SZÉPHALOM-KÖR kiadása.

Eddig megjelent füzetek:

1. Zolnai Béla: MODERN IRODALMUNK ÉS AZ IRODALOM-TUDOMÁNY. Ára 2 P.
2. Maróth Károly: LÉNYEGVALLÁS ÉS LÉNYEGKÖLTÉSZET. Ára 2-20 P.
3. Zolnai Béla: A JANZENISTA RÁKÓCZI. Ára 2-20 P.
4. Bárány Gerő: FILOZÓFIAI MOZAIK. Ára 2 pengő.
5. Kolosváry Bálint: AZ ARCKÉP ÉS A JOG. Ára 1-50 pengő.

A szegedi írók és egyetemi tanárok 1927 január elsején

SZÉPHALOM

cimmel folyóiratot indítottak a tudás és szépség jegyében. A **SZÉPHALOM** a haladó magyarság önmagára eszmélését kívánja előmozdítani. Filozófiai elmélyülés és idealizmus, európai kultúra és a magyar régiség életrekeltése, modern szellemiség és hagyománykeresés, a tiszta és önmagáért való művészetlebeg cél gyanánt a **SZÉPHALOM** alapítói előtt. „Ő és új magyarság” szintézise a forradalmak esztétikai anarchiája után: Kazinczy korának klasszicizmusát és magyarcélú emberiségét szimbolizálja a **SZÉPHALOM** neve.

Szerkesztő címe: SZEGED, EGYETEM.

A **SZÉPHALOM** minden újságárúsitó kioszkban kapható. Megrendelhető Budapesten az Eggenberger-féle könyvkereskedés (IV., Kossuth Lajos-u. 3.) útján, Szegeden a Városi Nyomda könyvesboltjában.

Felelős kiadó: Moldoványi Imre (Szeged, Egyetemi Könyvtár), aki a folyóirat adminisztrációs ügyeit intézi. Előfizetések befizelhetők a Szeged-Csongrádi Takarékpénztár (Szeged) 603. számú csekkszámlájára — a **SZÉPHALOM** és a név, lakcím pontos megjelölésével — bármely postahivatalnál.

A **SZÉPHALOM** előfizetési ára az 1928. évre (kéthavonként egy kettős szám öt ivnyi terjedelemben) = 10 P. Kettős szám ára 2 P. Az első évfolyam ára (közvetlenül a kiadóhivatalnál megrendelve): 8 P.

1. Próbák

SZÉPHALOM-KÖNYVTÁR

5. SZ.

AZ ARCKÉP ÉS A JOG

IRTA

KOLOSVÁRY BÁLINT

(ELŐADÁS A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF TUD. EGYETEM
1927 MÁJUS 29-IKI ÉVZÁRÓ KÖZGYÜLÉSÉN.)

SZEGED, 1927.

SZEGED VÁROSI NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

C 23085

JATE Egyetemi Könyvtár

J000189821

Régi nagymesterek remekművei tanúskodnak világszerte híres gyűjteményekben arról, hogy azok, akiknek módja volt rája, arcvonásaiknak, külső alakjuknak megörökítéséről — akár hiúságból, akár az utódok számára szánt kegyeletes emlékezetül — mindenkor előszeretettel gondoskodtak.

Kinek jutott volna eszébe a festészeti vagy szobrászati úton való képmáskészítésnek abban a korában, melyből a képzőművészetnek annyi tiszteletre, sőt sokszor bámulatraméltó emléke maradt reánk — arra gondolni, hogy a festő ecsetje, illetőleg a szobrász vésője megett, mikor alkotó geniejének a lefestett arcban, vagy kifaragott szoborban érzékelhető alakot ad: igen kényes jogi vonatkozások is lappanghatnak, melyek az egyetemes emberi haladás rendjén szükségessé tehetik a jogrend hathatós közbelépését és szigorú sanctiókkal ellátott szabályok felállítását.

A XVIII. század második és a XIX. század első felének silhouette-faragói, a maguk ollóból és fekete papirosból álló felkészült-ségével már sejthetővé tették, hogy az arcvonások és a mindenkire nézve egyéni körvonalak megrögzítése, sokszorosítása és esetleges profanizálása is: nem teszi okvetlenül szükségessé a közvetlenül érdekelteknek beleegyezését és közreműködését azzal, hogy a sokszorosító művész elé önkéntes modellként odaüljenek. A silhouettek dívatja azonban forradalmat nem csinálhatott; eszközei felette korlátoztak lévén — a fekete profilokból — bármily ügyesek voltak is — hiányzott az igazi, meleg élet. *Konewka* remekbekészült híres silhouettei, Shakespeare „Szentivánéji álmá”-hoz, a kimetszett alakokba bevitték ugyan az eleven mozgást, de a lelket nem és jogi problémákat ez a fekete síkábrázolás — így — nem termelhetett.

Valami másnak kellett tehát jönnie, hogy azt a tiszta és nemes lelki élményt, amit az emberi arcnak és alaknak márványba vésett vagy vászonra festett mássa a műélvezet üdítő és felemelő szellemi gyönyöreként felkelthet: az idealizmus világából a realitások porába húzza le s az arcképet gyakran önző anyagi érdekektől is át-meg-át-szótt jogviták központjába állítsa oda. Ez a más valami fényképírás felfedezése volt s ható ereje az a csodálatos fejlődés, melyen keresztül az emberi tudásnak és technikának ez az aránylag fiatal hajtása — azt mondhatnók, — szinte a képzőművészetek színvonaláig emelkedett.

Napjainkban a helyzet az, hogy hirtelen, pillanatnyi gyorsasággal elpattan valahol egy Kodak, — és az érzékeny lemezen ott van,

amit a gép lencséje lopva megrögzített; ott van valaki, tudta és akarat nélkül, a maga szolgálai hűséggel lemásolt valóságában és a negatívról tetszés szerinti számban készíthető levonatok a fényképész zsákmányát teszik. Hogy az ilyen képeknek igen változatos lehet a sorsa: ezt ép oly könnyű elgondolni, mint amennyire bizonyos az, hogy ez a sors a lefényképezettre nem feltétlenül kellemes. Egyébként a nem így, hanem egyenesen megrendelésre készült fényképészeti arcképeknél a helyzet hasonlóan alakulhat, sőt a titokban való képmás készítés, sokszorosítás és terjesztés lehetősége a festészet vagy szobrászat útján előállított képmásnál is fenforog.

Hosszú ideig sem a tudomány, sem a jogalkotás nem törődött a mindinkább előtérbe nyomuló problémával és nem vizsgálta azt, hogy nincs-e valamelyes és védelemre szoruló jogi érdek a képmás feletti rendelkezés biztosításában, s hogy az a védelem, amit különlegesen alakult helyzetekben a büntetőjog — esetleg becsületsértés címén — adhat, nem szorul-e más vonatkozásokban is kiegészítésre?

A tudomány szempontjából ugyan a probléma elvi megoldása ma már körülbelül tisztázottnak tekinthető, s csak a gyakorlati kivitel mikéntje, a kérdés technikai constructiója az, ami vitás és eldöntve nincs. A jogalkotás is megtette az első, bár félelmes lépést előre, mikor a szerzői jogok védelmének kiépítésével a képmás kérdését is érintkezésbe hozta. Sőt a mindennapi igazságszolgáltatás sem maradt egészen hátra ott és akkor, ahol és amikor a szokásjog kikristályosodásának számára egy-egy adott esetben utat tört és a fejlődés előtt a távolabbi perspektivákat feltárta. — Egészben véve azonban a kérdés még forrongóban van s ez legyen magyarázó indoka annak, ha egy rövidre szabott jogi elmefuttatás számára a t. hallgatóság szíves figyelmét igénybe venni bátorodom.

Mielőtt azonban a szorosán vett jogászai szempontokat az arckép körül összefoglalóan leszögezhetnők: előbb anyagot kell adnunk hozzájuk; az életből vett és megtörtént valóságokat, melyek százszor inkább, mint minden okoskodás, rámutathatnak arra, hogy az emberi képmás körül a visszaélések és az érdeksérelmek egész sorozata követhető el s jogérzésünk azoknak előzetes elhárítását és utólagos megtorlását, valamint az érettség járó elégtételnek minden irányú vonatkozását méltán postulálhatja.

Esetek a hazai judicaturából: Egy fűszerkereskedőnek új csomagoló papirosra, papirzsákokcsákra volt szüksége s hogy azokat minél tetszetősebben állíttassa ki, valamelyik divatos fényképésznél egy costümös felvételt vásárolt, mely a helyi társadalom egyik közismert nőtagjáról készült. A kép ezer és ezer sokszorosításban, a fűszerüzletek szokásos jelvényeivel felcícomázva odakerült a csomagoló papirokra. Pakkoltak bele mindenfélét, amit ilyen üzletekben árusítani szoktak és az elhasznált, elrongyolódott és összegyűrött papirok, szétszórva, szélről kergetve az ünnepezt szépség arcképének hűséges másával osztották a többi hulladékpapirok közös sorsát.

Tovább: A férjnek, ki felesége ellen házassági bontó pert indított, bizonyítékra van szüksége, hogy tanúival annak a férfinak személyazonosságát igazolhassa, aki állítása szerint családi életét megzavarta. A tanúk az illető fényképéről ráismernének. A felperes férfi tehát a szükséges képeket a fényképésztől szerzi be, s az részére a kérdéses férfiról három különböző nála készült felvételt minden scrupulus nélkül és persze nem ingyen, kiszolgáltat. A per sorsára a bizonyítás megkönnyítésére szolgáló képek döntő hatást gyakorolnak.

Más eset: Egy klasszikus arcélű fiatal leány, szülei beleegyezésével, megengedi, hogy a fényképész felvételt készíthessen róla, hogy a kép majd a fényképkiallításán is kiállítható s valamely amateur lapban leközölhető legyen. Rövid idő múlva a kép porcellán készítményekre égetve (tányérokra, csészékre) 100 és 100 példányban, áru-raktárakban és kirakatokban mindenütt látható, mindenütt megszerzhető bizonyosságául annak, hogy a fényképész a felvétel sikerének erkölcsi részével nem elégedett meg, hanem azt anyagilag is gyűmölcsöztette.

Egy előkelő, vezető állást betöltött tisztviselő nyugdíjba vonulása után valamely közüzem igazgatóságában helyezkedik el, mire valamelyik napilap egész közéleti működését élesen és bántóan támadó közleményt hoz s annak élére a megtámadottnak arcképét helyezi. Továbbá:

A vőlegény eljegyzése felbontása után volt menyasszonyának meleg ajánlással ellátott arcképet egy fényképgyűjtő barátjának ajándékozza el kinek kezéből a kép egy közismert roué albumjába kerül. Avagy:

a Margitszigeti romok egyik idillikus pontján időző ifjú párt a művész amateur, a magányt keresők tudta nélkül a romokkal együtt gépében felveszi s a jól sikerült kép a képeslapok valamelyikének legközelebbi számában a romok szépségei mellett a nyilvánosság előtt leleplez egy titkot is, melyet senki sem bízott reá; — hát még ha a felvétel képeslevelezőlapra kerül!

Mindezen megtörtént, gyakorlati eseteken kívül százat és százat lehetne még felsorolnunk, hiszen a fényképek, és festmények egyszerű kirakatbahelyezése, vagy a rosszmájú karrikatúrák készítése és élclapokban való kiadása; kifüggesztése egy visszaútasított arcképnek túlprofán helyeken; elhalt hozzánk tartozó képmásának engedély nélkül a nyilvánosság elé hurcolása; kifogástalan hölgyekről a fürdőstrandon fényképfelvételek készítése s ezek esetleges közzététele stb. és hasonló cselekmények és eljárások azt akit a kép, a felvétel ábrázol — ki tagadhatná el — igen közelről érintik.

De vissza lehet ám élni azokkal a különben tisztán művészi célokat szolgáló szokványos felvételekkel is, melyeket a művész az ő modeljéről készít. A model keresete az, hogy alakját a festő, vagy a szobrász tanulmányainak tárgyává tegye. Ezért fizetik. De az ily

célből készült felvételek, rajzok, vázlatok terjesztése, elajándékozása a műterem falain túl már nem bürkolódzhatik a művészetnek különben annyi mindent védő és oltalmazó palástjába.

A külföld rendkívül érdekes és a mienknél jóval gazdagabb iudicaturájából további illstratióképpen, megemlíthetjük Bismarck 1879. évi sokat emlegetett perét a „Kladderadatsch“ szerkesztője és rajzolója ellen azért a jól ismert három hajszálas karrikatúráért, melyet a nagy államférfi türt-türt egy ideig, míg végre megsokalta. Fel-említiük Dumas-fils és Jaquet festő perét, melynek tárgya az volt, hogy a festő a híres író, mint egy bazar oriental tulajdonosát festette le hosszú kaftánban s alájegyezve a magyarázatot, hogy „marchand juif“ a képet a Salonban kiállította. Avagy a Cour de Paris egyik 1900-ban kelt ítéletével eldöntött azt a pert, melyben X. hercegnő a „Le siècle“ folyóiratot perelte be azért, mert valamely és egy csoportképpel illusztrált cikkében a felperesnőt egy úrral — a képen — oly beállításban ábrázolta, mely a kép alá helyezett kétértelmű aláírás folytán alkalmas volt — „à porter atteinte à l'honneur et à la considération de la personne représentée.“

S végül álljon itt még egy magyar (kolozsvári) eset. A büntető törvénykönyv XXII. fejezete alatt felsorolt egyik büntetendő cselekmény miatt (319. 320. §§.) bűnvádi eljárás indult valaki ellen, akinek szomorú foglalkozásához hozzátartozott az is, hogy félreeső lakását, találkahelyül, jó pénzért bárkinek rendelkezésére bocsássa. A jól elrejtett lakás bejárata csak ervetlen pontról volt szemmel tartható. A szomszédház egyik manzard lakásának ablakából, ahová egy amatőr fényképész vetett a sorsa. Ez a társadalmilag jobbadán elesett egyéniség sportot csinált abból, hogy a kérdéses lakásban megfordulókról pontos felvételeket készítsen. Az eljáró büntető bíróság elnöke egy napon több, mint 30 pompás fényképet kapott a bűnügy irataihoz leendő csatolás végett s ezek a fényképek, az ügy természete szerint, súlyosan és végzetes következményekre alkalmat adóan compromittáltak — okkal vagy ok nélkül, ez mellékes — a közvetlenül érdekelteknek egész hosszú sorát.

Az anyagból ennyi: bizonyára elég.

Igen messze vezetne már most, ha a felvetett problema legalsó és a jogfejlődés legmélyebb rétegeiből kiinduló gyökerére akarnánk visszamenni és azt fejtegetnők, hogy miként jelentkezik és érvényesül a primitív állami életben már a jogvédelem gondolata és hogy lassanként megintézményesedve hogyan ágazódik, sokszorozódik és differentiálódik lépést tartva mindig a védelemre szoruló jogi érdekek ezerféle vonatkozásban megvalósuló kibontakozásával. Ezt a hosszú levezetést mellőzhetjük, mert ma már — a mi kérdésünk peripheriáin — nemcsak az elméletben, hanem az élő, tételezett, illetőleg szokásos jogban is ott állunk, hogy az új, nev. „személyiségi jogok“ elismert és védett jogi érdekeknek a kifejezői, s az, ami még forrongóban van, — miként fentebb az arcképre utalva említettük is — az, csak a véde-

lem formájára és fokozatára vonatkozik, értve a „fokozat” kitétel alatt a védelem minőségi és mennyiségi érvényesülési módját.

Ezek a személyiségi jogok pedig azt jelentik, hogy az ember, az ő egyéniségét, mely testi és szellemi, illetőleg erkölcsi tulajdonságainak értékelésétől, és értékelhetőségétől nyeri az ő determinansait: azok között a tág keretek között, melyeket a jogilag szervezett társadalom felállított, minden vonatkozásban szabadon érvényesíthesse és ebben senki által ne gátoltassék. Az egyéni és a materialis javak közti kapcsolatok a személyiségi jogok eszmeköréből itt kiesnek. Ezekről t. i. a jogrend, magánjogi, büntetőjogi, sőt közigazgatási jogi intézményeivel is már régóta és bőven és igen intenzíven gondoskodott. A személyiségi jogok ezzel szemben eszmei javak kizárólagos élvezetét és biztosítását szolgálják; eszmei javakét, melyeket aprópénzzel felváltani ugyan nem lehet, de azok mégis a gazdagnak minden anyagi javaival felérő — szegénynek pedig egyetlen értékét, egyetlen kincsét képezik. Ezeknek az eszmei javaknak egyrésze olyan, melyeket külső jelenségekben megtárgyiasítani nem tudunk. Ilyen a becsület, a jó hírnév, az élet és testi épség. Más részük ellenben alkalmas arra, hogy megfogható módon objectivizáltassék; — ilyen a név, a levéltitok és ilyen a *képmás*.

Ezzel eljutottunk ahhoz, hogy a képmáshoz való jogot, *mint személyjogot*, közelebről tartalma, terjedelme és védelme szempontjából elemezhessük.

A képmáshoz való jog két kérdésre ad, illetőleg két kérdésre vár feleletet. Először, a) szabad-e valakiről festészeti, szobrászati, fotografiai úton, vagy bármely más technikai eljárás segítségével képmást készíteni és másodsor: b) az elkészített képmás felett kit illet és meddig a határig a rendelkezési jog? A rendelkezési jog alatt közelebről a képmás közzétételét, sokszorosítását, mindennemű applicációját, vetítését, forgalombahelyezését értjük.

a) Az első kérdésre szinte önként túlul az ajkunkra az ösztönösen érzett egyedül helyes felelet, hogy *nem*. A képmás, vagyis az arcnak, az egész alaknak vonalakban, árnyékban és világosságban, színben és térben érzékelhető megjelenési formája az egyéniségnek névnel és egyéb megjelölésekkel sokszorosan biztosabb, sőt egyedül biztos meghatározója. A képmás az *én*-t jeleníti meg és sokszor a belső lelki tulajdonságokat is vissza tudja tükrözteni. A francia gyakorlatban különösen is élesen formálódott ki a tétel, hogy a képmáshoz való jog: „une propriété exclusive des traits du visage dans ce sens, qu'il soit défendu à tout le monde de les reproduire”. Alapja a „liberté individuelle” s ebből az egyéni szabadságból folyik „que l'homme soit maître de soi même, c'est un droit sacré et inaliénable, que nous avons sur nous mêmes”.¹⁾

¹⁾ Olshausen Th. Das Recht am eigenen Bilde. (Beiträge zur Erläuterung des deutschen Rechts 46 Jahrg. Berlin, 1892.)

Aki tehát másnak képmását az ő engedélye nélkül lefesti, emlékeztetből lerajzolja, kifaragja vagy lefényképezi: sérelmet követ el a képmáshoz való jog ellen s a jogrendnek gondoskodnia kell arról, hogy az ilyen jogsérelmek megfelelő elégtételben részesüljenek; súlyos esetekben ezenfelül büntetőjogi sanctiók által is megtoroltassanak, praeventive pedig közigazgatási úton lehetőleg megelőztessenek. A jogosulatlan képmáskészítés ellen ezenkívül teljes mértékben szabad folyást kell engedni az önhatalmú védekezésnek, mely nem egyszer minden utólagos hatósági védelemnél eredményesebb lehet. A magánjogi sanctiók egyébként az elkobzás, s a körülmények szerint igazolható erkölcsi, esetleg anyagi kárnak megtérítése; — a büntetőjogi megtorlás pedig — és itt gondoljunk pld. a legutóbb említett gyakorlati esetre — oly kérdés, mely legtöbbször a becsület-sértés körében lesz megoldásra vihető.

Mindez oly önmagától értődőnek és természetesnek látszik, — különösen azoknak a jogrendeknek szempontjából, melyek — mint a mieink is — a *nevet* annyira hathatós védelemben részesítik. Pedig a név távolról sem olvad annyira az egyéniséggel össze, mint a képmás, mert hiszen miként azt *Keyszner*, egyik idevágó művében kiemeli²⁾, ember van elég olyan, kinek neve nincs, de alak és képmás nélküli semmiesetre sem akad. Miért volna tehát a személyiség az ő neve vonatkozásában érzékenyebb és sérthetőbb, mint képmását illetőleg?

Mégis abból, hogy a mindennapi élet tanúsága szerint ezer és ezer olyan képmás forog közkézen, melyek a bennük és rajtuk ábrázoltak megkérdése nélkül készültek és hozattak nyilvánosságra: arra kellene következtetnünk, hogy a képmáshoz való jognak a fentiekben történt merev, egyenesen tulajdonszerű beállítása vagy nem helyes, vagy túl sok vagy legalább is lényeges korlátozások alá volna vetendő. Gondoljunk csak a képes lapokra, melyek kisebb-nagyobb események registrálásánál száz-számra közlik a szereplők képmásait, akár külön, akár csoportfelvételekben. Gondoljunk a magas állású személyek, uralkodók arcképeire, a közéletben tevékenykedők élclapokban, sőt a napi sajtóban is nap-nap után leadott karikaturáira stb. S itt aztán akaratlanul is olyan conclusiók felé érünk magunkban hajlamosságot, mint amilyenekre *Kohler* jutott³⁾ — s utánna egészen véve a német tudományosság is — s mely szerint az oly személyek arcképeinek elkészítését, akik közszereplésük okán a történelemhez tartoznak, vagy oda fognak tartozni s hivatásuknál fogva állandóan a nyilvánosság színpadán mozognak: mindenkire nézve szabadnak és megengedhetőnek kellene tekinteni.

Ez a *Kohler*-féle nézet különben nem új. Mindegyre ott kísértett az a francia judicaturában is, mely bár a kérdést, az imént mondtak szerint igen szigorú álláspontról szemlélte, mégis nagy súlyt

²⁾ *Keyszner*, Das Recht am eigenen Bilde. Berlin, 1896; 23. 1.

³⁾ *Archiv für bürg. Recht* Bd. V. S. 88.

fektetett arra, hogy a tudta és akarata ellen lefénnyképezett vagy lefestett, lerajzolt egyén „une personne publique“ vagy „une personne privée“ volt-e? Az idevonatkozó ítéletek indokolásában elég sűrűn előfordul, hogy az, aki a nyilvánosság előtt él, tűrni tartozik, ha képe ugyanott szerepel, mert „— son rôle dans la société le soumet aux regards de tous“. Egy amerikai — bostoni — ítélet pláne kimondja, hogy a nyilvánosságnak egyenesen joga van általánosan ünnepelt személyiségek képmásának ismerésére és birhatására. (Lásd az esetet *Olshausen*-nál, i. m.)

Az itt és ilyen módon persifláltak volnának az úgynevezett híres emberek, kik kiválóságukat egyebek közt azzal is fizetni volnának kénytelenek, hogy képmásuk közprédára van bocsátva.

Ebben az okoskodásban azonban valami kétségtelenül sántít. Egyszer semmi logika sincs abban, hogy az embertársaik közül megszékimagasló egyéniségek személyi jogait az éppen nem kiváló, közönséges halandók személyi jogaival szemben lefokozzuk; másodszor: ki fogja megvonni a biztos határt, hogy hol kezdődik a lefokozott személyiségű kiválóságoknak kategóriája? és végül annak, hogy képmásuk ezek és ezek bámulatának és elismerő hódolatának tárgya — hiszen merő tiszteletből a legegyszerűbb reproductio akár valamely u. nev. „jó szoba“ falára is felkerülhet — döntő jelentősége nincs, mert ez a türelem nem végnélküli. (Bismarck-féle eset.) Aki magát kiváló egyéniségnek tartja, arról vélelmezni lehet, hogy képmásának elkészítését, a principio, bárkinek megengedni hajlandó, de ezt a vélelmet a legelső alkalommal, mikor a subjectiv sérelem érzete feltámad benne: azonnal megdöntheti s a jog tőle a védelmet ilyenkor meg nem tagadhatja.

De igenis helye van a képmáshoz való jog korlátozásának ott, ahol az ábrázolás nem egyénies jellegű, mint pld. valamely tömegfelvételnél, hol merő véletlen, ha valaki a képben felismerhetően benne ül. Helye van nézetem szerint az élclapok rendszeresen hozott karrikaturái esetében is, mert az élclapok tulajdonképpen nem az egyént karrikírozzák, hanem a közélet eseményeit vázolják arról az oldalról, mely a jókedvet s a legszárazabb tényekben is bennrejlő humort aknázza ki és domborítja elő s mulattat nem az egyes rováására, hanem az egyeseken keresztül és azok által valamely társadalmi vagy politikai félszogséget támad és ostoroz. Persze itt is „sunt denique certi fines“. S ha az élclapból és karrikaturáiból kifogy a szellem, elapad az élc és nem marad más hátra, mint bárdoltalan durvaság és goromba szemérmertlenség: a képmáshoz való jog sérelmét éppen úgy meg kell állapítanunk, mint azoknál a karrikaturák-nál, melyek az élclapok egyénietlenítő közleményei közül kiragadva, önállóan és tisztán („dans une pensée dénigrément de nature“) készültek s hozattak nyilvánosságra. (Dumas fils-Jaquet-féle eset.)

Végül lényeges korlátozás alá esik a képmáshoz való jog azoknál a gonosztevőknél és rendőri felügyelet alatt álló egyéneknél, kiknek hű képmásait az erre illetékes hatóságok a közrend és közbiztoni-

ság érdekében szerzik be, gyűjtik és őrzik — az itt érdekelteknek minden beleegyezése és hozzájárulása nélkül.

b) A képmáshoz való jog második vonatkozása az, hogy egy már elkészült, létrejött képmás felett ki rendelkezik és hogy ennek a rendelkezési jognak hol van a határa?

A képmás lehet festészeti-szobrászati alkotás vagy fénykép-felvétel, metszetektől és egyéb reproductióktól eltekintve. Két jog találkozhat felette. A képmás eredetijének *képmáshoz való joga* és a festő-szobrász, illetőleg fényképész *szerzői joga*. A szerzői jog a magyar szerzői jogi törvény — az 1921. LIV. t.-c. 10. §-a szerint a többszörözés, közzététel, forgalomba helyezés, mechanikai vagy optikai készülékek segítségével való üzletszerű bemutatás jogát foglalja magában. Ekként, mindezeket a cselekményeket, a szerzői jog bitorlásának terhe alatt, a szerző engedélye nélkül nemcsak idegen, de a képmás eredetije sem veheti foganatba, — kivéve, ha pusztán saját tanulmányai kedvéért önmaga által előállított másolatokról volna szó. Viszont, maga a szerző az ő szerzői jogának elősorolt tartalmát, az arckép vagy szobormű, illetőleg fénykép megrendelőjének beleegyezése nélkül szintén nem gyakorolhatja (64. §.), amiből világos, hogy a törvényhozó ezzel az intézkedésével a képmáshoz való jog védelmét kívánta szolgálni.

Ez az a félelmes lépés, melyet a már mondottak szerint a képmás-védelem érdekében a jogalkotás is már megtett. Megjegyzendő, hogy jogunk állásfoglalása a legmodernebbek közé tartozik s a német jogét pld. messze meghaladja. Hogy ez a törvényes szabályozás azonban éppen nem kielégítő, s valóban nem több, mint egy félelmes és csak közvetetten ható rendelkezés: ezt könnyű megállapítani. A törvény mindenekelőtt csak mellékesen érinti a képmáshoz való jogot; főcélja a szerzői jognak hathatós védelme; előírja ugyan a képmás megrendelőjének a beleegyezését, de a beleegyezés kikérésének elmulasztását semmivel sem sanctionálja. Tilt, de jogkövetkezmények nélkül; — s ha jogkövetkezmények állanak is be, azok nem a képmáshoz való jog sérelme alapján, hanem a szerzői jog védelme címen nyugszanak; — *lex imperfecta* tehát, mely alig több, mint pusztán intelem. Annyit ér, mint házassági jogunknak az a híres parancsa, hogy a férj feleségének okos és bölcs tanácsait meghallgatni és követni köteles.

S bár legtöbbször a képmás megrendelője ugyanaz szokott lenni, akit a képmás ábrázol: ez az összetalálkozás éppen nem szükségképpen, s a kép eredetijének, ha nem ő egyúttal a megrendelő is, a félrendszabállyal tiltott visszaélések ellen tiltakoznia módjában nem áll.

Mindazáltal a szerzői jogról szóló törvény rendelkezéseiből bizonyos legalább annyi, hogy a festőnél, szobrásznál és fényképésznél *megrendelt* képmást engedély nélkül a szerző művész sem állíthatja ki — sem képzőművészeti tárlaton, sem az utcasarki fényképkiíratokban — nem többszörözheti azt, nem hozhatja forgalomba, optikai

vagy mechanikai úton be nem mutathatja, — ha azonban mindezt mégis megteszi, nem ugyan a törvény alapján, mely a képmásjogot csak közvetve érinti, hanem a közíg. hatóságok discretionarius hatalmához folyamodva az engedély nélküli kifüggesztésnél *közigazgatási úton*, — a sérelem többi vonatkozásaiban pedig az ingadozó gyakorlatra támaszkodva, *birói* úton kell valamelyes orvoslást keresnünk. A képmás védelmének tágongó hézagai ekként nem is annyira itt, mint inkább ott mutatkoznak, hogy a szerzői jogi törvény az ő félrendszabályaival is csak *a megrendelt* arcképekkel való visszaéléseket érinti.

Vagyis, ahol a képmást *rendelés nélkül*, pld. egy pillanat felvétel útján amatőrök készítették: a jogvédelemnek a szerzői jogi törvényben lefektetett gyöngé támasztékai is teljesen hiányzanak. Az ilyen képmás-reproductiók kifüggesztésénél, többszörözésénél, közléseinél szintén előtérbe tolikodik az a mozzanat, amely már a képmás-készítés jogosultsága tekintetében is sok zavart okozott, t. i. a híres és köznapri emberek közti különbség. Itt is érvényesülni látjuk azt a tendenciát, hogy a híres embereknek, amint a róluk szóló képmás elkészítését úgy tűnnek kell annak kifüggesztését, lekölzlését is. De ha nem nyilvánvalóan „híres“ egyéniségekről volna szó, akkor az elv így hangzik: „tout particulier a le droit d'interdire l'exhibition de son portrait sous une forme quelconque“.

A megkülönböztetés azonban a képmás feletti rendelkezés különböző vonatkozásaiban logikailag éppen olyan gyenge alapon nyugszik, mint azt a képmás készítés kérdésénél láttuk.

Akár megrendelt, akár megrendelés nélkül az érdekelt tudta és beleegyezésével, vagy akarata ellen készített képmásról beszélünk azonban, — az eddigieken felüli súlyos sérelmekkel járhat a felettük való rendelkezésnek az a módja, amit a forgalombahelyezés alatt értünk. A forgalombahelyezés pedig nemcsak a többszörösített példányoknak árúbabocsátását, szétosztogatását, egyes példányok továbbadását, elajándékozását, hanem, az örökléstől eltekintve — mindazt a tulajdonosváltozást is jelenti, mely valamely arckép festmény, szobor vagy fénykép tekintetében elgondolható. A képmás eredetije, — aki arról, hogy valaki képmást készített róla merő véletlenségből és utólag értesül: mindezen esetekben ma még a pragmatikus alapon nyugvó jogvédelemnek teljes hiánya mellett kénytelen nézni képben megrögzített énjének ezt a kézről-kézre való vándorlását.

És itt akaratlanul is egy konkrét esetnek illusztrativ erejéhez kell ismét folyamodnom. Egy neves festőművésznél X előkelő úrhölgynek életnagyságú arcképe, megrendelés folytán munka alatt állott. A kép nem volt még teljesen kész, mikor a festő hitelezője, más ingóságokkal együtt a képet is végrehajtási úton lefoglaltatta. A festmény árverésre került s vevője, egy fodrász mester, üzletében a falra kifüggesztette. Minden jogszerűen történt, ami történt. A kép még a végrehajtást szenvedett festő tulajdona volt, a megrendelő még át nem vette,

jogszerű és jóhiszemű az árverési vevő cselekedete is. A kifüggesztésben nincs becsületsértés — és mégis a kép, X úrhölgy képe, hű hasonmása; — hogy jut tehát hozzá, hogy estélyi öltözékben egy külvárosi borbély műhelyének falán díszelgjen?

És folytathatnók így még tovább, refrainszerűen ismételve egyre azt a megállapítást, hogy a képmáshoz való személyiségi jognak elvi elismerése dacára az elképzelhető sérelmek valamennyi esetében hiányzik a kellő, a jogérzetet kielégítő jogvédelem. Ezt a gyakorlatban felmerült esetek tapogatódzó, ingadozó és nagyon is „esetszerű” eldöntései igazolják.

A csomagoló papirokon reproducált arckép esetében bíróságunk a polg. törv. könyv I. tervezete 90. §-ának hatása alatt elismerésméltóan megállapította, hogy ott nem szerzői jogi bitorlásról, hanem arckép feletti rendelkezés, mint személyiségi jog megsértéséről volt szó; marasztaló ítéletében tehát alpereseket a sértő cselekménytől eltiltotta, a kérdéses papírok elkobzását elrendelte és pénzbüntetést is rótt ki. — A házassági per tanuinak bizonyítási könnyebbségére történt kiszolgáltatását az állítólagos csábító arcképeinek — ezzel szemben a Curia már szerzői jogi bitorlásnak minősítette s ezzel a képmásvédelem gondolatát ismét teljesen elejtette. — A porcellánkészítményekre engedély nélkül átvitt női arcképnél a Curia még mindig a szerzői jog bitorlásának eszmekörében mozgott, de a törvénynek a megrendelő engedélye megszerzésére vonatkozó intézkedését mégis, mint a személyiségi jog folyományát tüntette fel. Ahol pedig akár a jogosulatlanul közzétett, kifüggesztett vagy sokszorosított arcképek körül a tettes sértő tendenciáinak legkisebb jele mutatkozik: gyakorlatunk előszeretettel megragadja az alkalmat, hogy a kérdést merőben a büntetőjog szempontjain át kezelhesse és a magánjogi elégtételadás következményei elől kitérhesse.

A jövő zenéje nyilatkozik meg ekként abban a néhány napja elbírált esetben, hol a közüzem vezetésénél elhelyezkedett magasállású nyugdíjas közhivatalnok részére 240 pengő *erkölcsi kárt* ítélt meg a budapesti kir. törvényszék, mert egy délutáni lap támadó cikkét az illető volt tisztviselő arcképének leközlésével vezette be. Az ítélet az ált. magánjogra hivatkozik, amely nem engedi meg, hogy a fénykép beleegyezés nélkül reprodukáltassék oly cikkel kapcsolatban, mely a fénykép eredetijét élesen támadja és őt a közvélemény előtt rossz színben igyekszik feltüntetni.

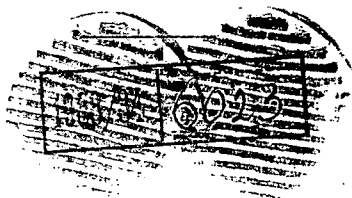
Mindezekután még egy pillantást szeretnénk vetni arra a jövőre, melyet a gyakorlat félénk kezdeményezései mellett a magánjog kodifikációjára vonatkozó munkálatok elének rajzolnak.

A polg. törv. könyv tervezete I. szövegének 90. §-a azt mondja, hogy „— aki jogos érdekében sérelmet szenved azáltal, hogy képmásával más visszaél, a visszaélés megbüntetését követelheti és kérheti az újabb visszaéléstől való eltiltást”. A II-ik tervezet szövege már takarodót fúj és — mintha előzőjének álláspontját túlmodernnek találná — a német ptkv.-höz simul és egész általánosságban 21. §-ában csak

arról beszél, hogy akit személyiségében valaki jogtalanul megsért, az, a háborításnak megszüntetését követelheti és ha ismétléstől lehetne tartani a jövőre nézve, a bírói eltiltás iránt is igényt emelhet. — A tervezetek alapján készült törvényjavaslat ismét visszatér az I. szöveg álláspontjára és kifejezetten megállapítja a személyiség jogának megsértését azzal, ha valaki másnak képmásával visszaél és az érdekeltnek jogos érdekét ezzel megsérti.

Ha ez az elaboratum valaha törvény erejére emelkednék: a mi kérdésünk szempontjából nem jelentene egyebet és többet, mint pusztá keretet, melyet élő tartalommal a bíróság gyakorlata lesz hivatott betölteni. S valóban, talán helyesebb is, ha a törvényhozó ott, ahol még nyilván sok időnek kell letelnie, míg az alkotandó jogszabályok háttérét megadó egységes és általános jogi meggyőződés kialakulhat: a tüzetes szabályozástól tartózkodik és nem köti meg a bírót olyan téren, melyen a fejlődés, különösen a technikai vívmányok rohamos egymásrahalmozódása miatt, beláthatatlan.

A mozgófényképészet és a képmáshoz való jog érintkezését pld. nem is említettem. A képeknek, ábrázolatoknak nagy távolságra és mechanikai úton való közvetítését, mely pedig szintén a megoldás jegyében áll: mégkevésbé. — Mennyire fontos tehát, hogy ne csak a szorosan vett jogászai közvéleményt, hanem a laikus közönség minél szélesebb rétegeit is áthassa a *merőben erkölcsi értékű jogok* tudatos átértékezése s védelmük fokozásának szükségessége legalább addig a határig, ahol az anyagi érdekek jogi oltalma áll. Minden jogrend megnemesülésének igazi fokmérője az eszmei, az erkölcsi értékek védelmének intenzivitása. 1848-ban egycsapásra lerombolt régi jogunk egy ezeréves nemzet jogalkotó geniusának számos drága kincsét látta elpusztulni. Jogéletünk szervezete azóta gyors iramban sajátította el a nyugati, főleg a germán szellem jellegzetességeit. Elejtette az ingatlanjog szabályozásában is az erkölcsi alapokat; a bírósági bántalmak intézményének megszüntetésével pedig a magán egyének etikai érdekvédelmének gondosan kiépített rendszerét és belesüllyedt egészen a materialismus ideológiájába. Minden *ismét* előre tett lépés tehát egy-egy gyöngye fonál csupán, de egyrészt visszakapcsol a múlthoz és másrészt a jövő körvonalait symbolizálja és ezek nélkül a gyöngye fonalak nélkül az igazság istennőjének bizony sokszor megtépett palástját az „ars boni et aequi” arany rózsáival nem fogja befonni, beszöni tudni senki.

C 23085

MÓRA FERENC

MUNKÁI:

1. Véreim.
- 2—3. Ének a buzamezőkről.
4. Nádi hegedű.
5. Sokféle.
6. Beszélgetés a ferde toronnyal.

Ára 6 kötetben vászonkötésben P 40.— Kötetenként P 7.—

FELIX SOMLÓ JURISTISCHE GRUNDLEHRE.

Zweite Auflage mit einem Vorwort
von Prof. Julius Moór in Szeged
Leipzig 1927.

Études Françaises

publiées par l'Institut Français de
l'université de Szeged.

1. André Dudith et les humanis-
tes Français. Par Jean Faludi. Ára 3P.

Értekezések a m. kir. Ferencz József-Tudomány-
egyetem Magyar Irodalmi Intézetéből.
Szerk. Dézsi Lajos.

Legújabb szám:

6. Bálnt Sándor: SZILÁDY ÁRON PÁLYÁJA.

TONELLI SÁNDOR EMBERI PROBLÉMÁK

SZEGED, 1927.

KOLOSVÁRY BÁLINT: MAGÁNJOG.

Vezérfonál egyetemi előadásokhoz.
Budapest, 1927.

TÓTH KÁROLY:

BESZÉDEK

1926—1927.

SZEGED, 1927.